

Оксана Володимирівна СТАРЧУК

к.ю.н., доцент кафедри, Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2816-9951>

e-mail: okzana-starchuk@ukr.net

Надія Федорівна ЧУБОХА

к.ю.н., доцент кафедри, Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9954-3632>

e-mail: chubokhanadiya@ukr.net

Артур В'ячеславович АНДРОСОВИЧ

аспірант, Запорізький національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6171-5093>

e-mail: yaroslavznu@gmail.com

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ ТА БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

У статті досліджено особливості розвитку фінансово-правового регулювання ринку криптовалют та блокчейн-технологій у зв'язку з процесом глобалізації. Акцентовано увагу на проблемах, що виникають через часткові спроби вирішити завдання регулювання ринку криптовалют на рівні національного права без досягнення позитивної динаміки в цій сфері на міжнародному рівні. Принципи міжнародного права мають стати домінуючим підґрунтям для міжнародного співробітництва у сфері регулювання ринків криптовалют. Установлено комплекс принципів гармонізації національних і міжнародних інтересів у регулюванні ринків криптовалют і блокчейн-технологій в умовах глобалізації.

Ключові слова: віртуальні активи, блокчейн-технології, глобалізація, правове регулювання, перспективи впровадження

ВСТУП

Стрімке поширення криптовалют та блокчейн-технологій несподівано змінило пріоритети суспільного розвитку, що призвело до діджиталізації (цифровізації) багатьох сфер життя. Однак неминуча віртуалізація адміністративних систем стикається з низкою інституційних проблем, найважливішими з яких є управління великими обсягами інформації та ризик інформаційних атак.

Основною метою громадян України в сучасних умовах є побудова демократичної та правової держави, в якій панують громадянські й економічні свободи, де поважають людину, її права та інтереси. Для цього необхідно створити таку систему управління, яка б гарантувала права і свободи громадян, й загалом викликала довіру до себе. Одним із ключових аспектів управління є правове регулювання, спрямоване на забезпечення надійності та стабільності системи, а також на захист інтересів громадян. Досягнення цих умов вимагає своєчасного впровадження нових технологій та їх подальшого вдосконалення, а також оптимального правового регулювання банківського сектору у відповідь на нові реалії ведення бізнесу.

Застосування криптовалют та блокчейн-технологій на фінансових ринках привертає все більше уваги з боку практиків. Це відбувається тому, що такі технології пропонують багато переваг, які можуть значно оптимізувати процеси фінансового посередництва та вирішити ключові проблеми у відносинах на фінансовому ринку. Незважаючи на те, що за останні роки кількість фінансових установ, які застосовують блокчейн-технології, значно зросла, практика показала, що ці технології також мають багато недоліків, зокрема недостатнє правове регулювання, що перешкоджає їх активному впровадженню і широкому розповсюдженню.

Основні аспекти й окремі питання сутності право-

вого регулювання криптовалюти та системи блокчейн, розкриті в багатьох публікаціях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як Д. Казначеева, А. Дорош [1], О. Пилипенко, О. Кришталь [2], Л. Попова, К. Гордієнко [3], Г. Мутерко, С. Кучерівська, М. Яцко, В. Малець [4]. Теоретичним питанням розвитку блокчейн-технології та криптовалюти увагу приділяли М. Думчиков, Я. Шевцов [5], О. Кравченко, Н. Небаба, Р. Ботвінов [6], О. Єрмоленко, Н. Лисьонкова, А. Шумбар [7].

Г. Андрощук указує на те, що блокчейн-технологія набула популярності завдяки застосуванню її для створення криптовалют, таких як Bitcoin та Ethereum. Зараз близько 75-ти млн людей користуються біткоїном і 220 млн – усіма криптовалютами [8].

С. Ткаленко, В. Тіпанов, Н. Савчук, О. Мурашко та О. Петухова виявили, що криптовалюти працюють на основі технології блокчейн, де ланцюжок складається з постійно зростаючих блоків даних. Саме біткоїн має найвищу поточну ринкову капіталізацію, значне зростання кількості активних адрес і є найбезпечнішим [9].

Д. Коломицька вважає, що немає єдиного підходу до визначення криптовалют і віртуальних активів у різних законах, що призводить до розбіжностей у тлумаченні [10].

О. Терлюк стверджує, що вузли застосування блокчейн-технологій може бути виявлено в різних державах і формально перебувати в різних юрисдикціях, оскільки записи в блоках не перетинають кордонів і створюються одночасно в усіх вузлах [11].

МЕТА статті – з'ясування законодавчої бази стосовно криптовалют і блокчейн-технологій та їх правового статусу для учасників ринку в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення поставлених мети та завдань у дослідженні застосовано загальнонаукові, спеціальнонаукові та загальнотеоретичні методи. Зокрема, із групи за-

гальнонаукових методів застосовано аналіз, узагальнення, індукцію та дедукцію. Серед спеціальних методів наукового пізнання вибрано такі методи, як збирання і оброблення інформації та прогнозування. Загальнотеоретичні методи застосовувались для дослідження змісту понять «криптовалюта» і «блокчейн-технологія», їх правового регулювання в Україні та причинно-наслідкового зв'язку із соціальним-економічними явищами у світі.

РЕЗУЛЬТАТИ

Зі зростанням інтересу до безпечних і зручних фінансових послуг криптовалюта та блокчейн-технології стали широко застосовуватися в банківському секторі. Технологія блокчейн змінює підхід до банківської справи, підвищуючи операційну ефективність та надійність. Однак з огляду на важливість банківського сектору для стабільності національної економіки центральне місце цих технологій підкреслює необхідність відповідного правового регулювання, яке б враховувало їх специфіку та захищало інтереси всіх зацікавлених сторін.

Криптовалюти – це децентралізовані, конвертовані цифрові валюти, засновані на математичних принципах, які автоматично генеруються і управляються програмним забезпеченням. Одночасно з появою криптовалют набула поширення блокчейн-технологія, яка лежить в основі найпопулярнішої у світі криптовалюти – біткоїна [9].

Технологія блокчейн діє як захищений від несанкціонованого доступу публічний цифровий реєстр та зберігає записи транзакцій у публічній або приватній одноранговій мережі. Центр реєстрації, розподілений між усіма вузлами мережі, продовжує історію транзакцій активів між одноранговими вузлами мережі у формі інформаційних блоків. Усі блоки затверджених транзакцій пов'язані від першого до останнього доданого блоку.

Так, блокчейн є єдиним джерелом надійних даних і учасники блокчейн-ланцюга можуть бачити лише ті транзакції, які належать їм. Будучи посередником у процесі транзакцій, вузли мережі блокчейн не зв'язуються з третіми сторонами, такими як фінансові установи та кредитні організації [5]. Натомість вони застосовують спеціальні консенсусні протоколи для виправлення вмісту реєстру і криптографічні алгоритми хешування, а також електронні цифрові підписи для забезпечення достовірності транзакцій та повноти інформації.

Блокчейн-технологія може трансформувати платіжну екосистему та підвищити ефективність глобальних фінансових транзакцій [2]. Банки та інші фінансові установи мають можливість покращити операційну ефективність під час транскордонних переказів у режимі реального часу, але зі збільшенням обсягів транзакцій алгоритми блокчейну стають доступними для кількох учасників, що й збільшує ризики. У майбутньому реалізація цього потенціалу вимагатиме від учасників значних інвестицій для забезпечення безпеки та прозорості всіх транзакцій.

Етапи розвитку блокчейн-технологій:

1. 2014–2016 рр.: аналіз можливості впровадження блокчейн-технології для індустрії фінансових послуг;

2. 2017–2018 рр.: перевірка концепції впливу на бізнес і блокчейн-рішення для захисту фінансових установ. Перспективними напрямками впровадження блокчейн-технологій є документарні операції, кліринг, контр-

акти, синдіковані позики, розрахунки, кредитування, цифрова ідентифікація;

3. 2019–2020 рр.: поява спільної інфраструктури та інтерфейсів, що розширює сферу застосування блокчейн-технології;

4. 2021–2025 рр.: розвиток мережі блокчейн, завершення формулювання, затвердження правових стандартів існування і операційної сумісності та каналів зв'язку [4].

На основі проведеного аналізу можна виділити основні характеристики та можливості застосування криптовалют: вони обмінюються на послуги, товари або на інші валюти; є можливість застосовувати їх для оплати послуг або товарів; ризик крадіжки мінімізований; прямі та швидкі платежі; інвестиційний актив; можливості для розвитку криптовалютного бізнесу.

За останнє десятиліття блокчейн став невід'ємною частиною глобального технологічного прогресу, причому найбільший вплив на криптовалютну індустрію має біткойн. Блокчейн не лише впливає на зміни в банківській справі та ринку нерухомості, але й відкриває нові горизонти для цифрових медіа й навіть правоохоронних органів.

Підходи до застосування криптовалют з погляду державного регулювання та оподаткування в різних країнах відрізняються. В Україні першою спробою запровадити регулювання став законопроект № 7183 від 6 жовтня 2017 р. [12]. Закон визначає, що криптовалюта – це програмний код, що складається з набору цифр, символів і букв та є об'єктом права власності. Цей код може бути майном, а інформація про нього записується і зберігається в системі блокчейн у вигляді даних (програмного коду) як облікова одиниця поточної системи.

У вересні 2021 р. Верховна Рада України (ВРУ) ухвалила законопроект № 3637 про віртуальні активи. Він запровадив основні положення стосовно різних віртуальних активів, але слід зазначити, що цей закон ще не набув чинності. Однак після початку повномасштабної війни Україна отримала криптовалютні пожертви на суму понад 100 млн дол. США на підтримку власної оборони. Стосовно оподаткування криптовалют в Україні, – якщо юридична особа купує криптовалюту в підприємця, то вона повинна виступати податковим агентом і отримати 18 % податку на доходи фізичних осіб та 1,5 % військового збору від суми покупки.

Оскільки ринок цифрових активів продовжує розвиватися, класифікація криптовалют, їх правовий статус та процес оподаткування операцій з цифровими грошима набувають все більшого значення.

На початку грудня 2020 р. ВРУ ухвалила законопроект № 3637 про віртуальні активи, який передбачає легалізацію криптовалют в Україні. 17 лютого 2022 р. законопроект прийнято у ВРУ, він регулює правовідносини, які виникають у зв'язку з розповсюдженням віртуальних активів в Україні, встановлює права та обов'язки учасників ринку та засади державної політики. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку регулює ринок криптоактивів і відповідає за видачу ліцензій криптобізнесу та реалізацію державної політики в цій сфері. 15 березня 2022 р. прийнято Закон про остаточну легалізацію криптовалют в Україні [13].

Україна опосередковано визначає правову природу криптовалют через положення, що містяться в Цивіль-

ному кодексі України, Податковому кодексі України (ПКУ), положеннях про Національний банк України та інших підзаконних актах. Варто зазначити, що у ВРУ розглянуто кілька законопроектів, спрямованих на регулювання обігу віртуальних активів та криптовалют загалом: законопроект «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» [14], «Про обіг криптовалют», «Про токенизовані активи та криптоактиви» [15].

Допоки не відбудеться прийняття відповідного законодавства та внесення змін до ПКУ, оподаткування доходів від операцій з криптовалютою здійснюється за загальними правилами, що застосовуються до оподаткування цінних паперів.

Важливо зважати на іноземний досвід регулювання криптовалют та блокчейн-технологій, проте недостатньо просто скопіювати ті ж самі норми стосовно блокчейн, які є у деяких країнах, котрі вже досягли значних успіхів з цифровими технологіями (наприклад, США, Японія) [16]. Хоча Україна поки що не може конкурувати з ними, актуальність упровадження таких технологій зростає з кожним днем через нестабільність наявних баз даних, систем управління та інших меха-

нізмів роботи з даними.

У майбутньому криптовалюти будуть краще регулюватися, а їх легалізація матиме позитивний вплив на економіку загалом. Це пов'язано з тим, що технологія блокчейн досить стійка до зовнішньої протидії.

ВИСНОВКИ

Криптовалюти як нова форма грошей має як позитивний, так і негативний вплив на фінансову систему. На цифрові гроші впливає багато факторів, але вони мають великий потенціал у майбутньому. Крім того, питання правового регулювання наразі активно розробляється за такими чотирма основними напрямками, як: визначення правового статусу криптовалют, місце криптовалют у платіжній системі, ліцензування криптовалютних операцій та контроль за криптовалютами.

Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні системного оцінювання факторів, які здійснюють значний вплив на подальший розвиток міжнародного ринку криптовалют, та визначення майбутніх кроків задля покращення правового регулювання цифрових валют в Україні.

Список використаних джерел

1. Казначєєва Д.В., Дорош А.О. Криптовалюта: проблеми правового регулювання. *Вісник Кримінальної Асоціації України*. 2020. № 2 (23). С. 170–176. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4166358a-80a4-4cde-bfdc-f1f4d5a29a58/content>
2. Пилипенко О.В., Кришталь Г.О. Вплив криптовалют на українську економіку. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. 2023. Вип. 3 (70). С. 103–109. URL: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/70-15>
3. Попова Л.М., Гордієнко К.Ю. Правове регулювання використання Fintech та Blockchain у банківському секторі України. *Вісник ЛІННІ ім. Е.О. Дідоренка*. 2023. Вип. 3 (103). С. 142–154. URL: <https://uhbulletin.dnuvs.ukr.education/index.php/main/article/view/136/129>
4. Мутерко Г.М., Кучерівська С.С., Яцко М.В., Малєць В.В. Впровадження блокчейн-технологій в економіці України: переваги та виклики. *Академічні візії*. 2023. Вип. 26. С. 1–13. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/798/724>
5. Думчиков М.О., Шевцов Я.А. Перспектива застосування технологія «блокчейн» у контексті формування і розвитку держави. *Молодий вчений*. 2021. № 3 (91). С. 267–271. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-3-91-56>
6. Кравченко О.В., Небаба Н.О., Ботвінов Р.Г. Блокчейн-технології: стан та перспективи розвитку в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 6(2). С. 267–272. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/en2021-6-t2-44.pdf>
7. Єрмоленко О.А., Лисьонкова Н.М., Шумбар А.С. Сутність криптовалют і перспективи їхнього розвитку в сучасних умовах. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 37. С. 43–50. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2019/37_2019_ukr/9.pdf
8. Андрощук Г. Патентування криптовалютних і блокчейн-технологій: стан, тенденції, проблеми регулювання. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2023. № 1–2. С. 53–63. URL: <https://doi.org/10.33731/1-22023.277148>
9. Ткаленко С., Тіпанов В., Савчук Н., Мурашко О., Петухова О. Аналіз розвитку міжнародного ринку криптовалют: стан, тренди та перспективи. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 5 (46). С. 97–108. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.3841>
10. Коломицька Д. В. Правове регулювання криптовалют в Україні. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку юридичної науки, освіти та технологій у XXI столітті в дослідженнях молодих учених*. Харків, 2023. С. 101–103. URL: <https://dspace.library.khai.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/4860/Kolomitska.pdf?sequence=1>
11. Телюк О. Створення, інституціоналізація та правове регулювання Blockchain (блокчейн): аспекти міжнародного досвіду. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Юридичні науки*. 2022. № 3 (35). С. 224–232. URL: <https://doi.org/10.23939/law2022.35.224>
12. Проект Закону № 7183 від 06.10.2017 р. «Про обіг криптовалюти в Україні». URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684
13. Проект Закону № 3637 від 11.06.2020 р. «Про віртуальні активи». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/2698>
14. Проект Закону № 7183-1 від 10.10.2017 р. «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710
15. Проект Закону України № 4328 від 05.11.2020 р. «Про токенизовані активи та криптоактиви». URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70353
16. Соляник Є.О. Деякі правові аспекти запровадження блокчейну в трудовому праві. *Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя, 2020. С. 71–75. URL: <http://surl.li/rashk>

References

1. Kaznacheieva D.V., Dorosh A.O. Cryptocurrency: problems of legal regulation. *Bulletin of the Criminal Association of Ukraine*. 2020. No. 2 (23). pp. 170–176 (in Ukrainian).
2. Pylypenko O.V., Kryshchal H.O. Impact of cryptocurrencies on the Ukrainian economy. *Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Economic sciences*. 2023. Issue 3 (70). pp. 103–109 (in Ukrainian).
3. Popova L.M., Gordiyenko K.Yu. Legal regulation of the use of Fintech and Blockchain in the banking sector of Ukraine. *Herald of*

LNNI named after E. O. Didorenko. 2023. Issue 3 (103). pp. 142–154 (in Ukrainian).

4. Muterko H.M., Kucherivska S.S., Yatsko M.V., Malets V.V. Implementation of blockchain technologies in the economy of Ukraine: advantages and challenges. *Academic visions*. 2023. Issue 26. pp. 1–13 (in Ukrainian).

5. Dumchikov M.O., Shevtsov Ya.A. Prospects for the use of blockchain technology in the context of the formation and development of the state. *A young scientist*. 2021. No. 3 (91). pp. 267–271 (in Ukrainian).

6. Kravchenko O.V., Nebaba N.O., Botvinov R.H. Blockchain technologies: state and prospects of development in Ukraine. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*. 2021. No. 6. (2). pp. 267–272 (in Ukrainian).

7. Yermolenko O.A., Lysyunkova N.M., Shumbar A.S. The essence of cryptocurrencies and prospects for their development in modern conditions. *Market infrastructure*. 2019. Issue 37. pp. 43–50 (in Ukrainian).

8. Androschuk H. Patenting cryptocurrency and blockchain technologies: status, trends, regulatory issues. *Theory and practice of intellectual property*. 2023. No. 1–2. pp. 53–63 (in Ukrainian).

9. Tkalenko S., Tipanov V., Savchuk N., Murashko O., Petukhova O. Analysis of the development of the international cryptocurrency market: status, trends and prospects. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. No. 5 (46). pp. 97–108 (in Ukrainian).

10. Kolomytska D.V. Legal regulation of cryptocurrency in Ukraine. *Actual problems and prospects for the development of legal science, education and technologies in the 21st century in the research of young scientists*. Kharkiv, 2023. pp. 101–103 (in Ukrainian).

11. Teluk O. Creation, institutionalization and legal regulation of Blockchain (blockchain): aspects of international experience. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*. 2022. No. 3 (35). pp. 224–232 (in Ukrainian).

12. Draft Law No. 7183 dated 06.10.2017 "On Circulation of Cryptocurrency in Ukraine". URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684

13. Draft Law No. 3637 dated June 11, 2020 "On Virtual Assets". URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/2698>

14. Draft Law No. 7183-1 dated 10.10.2017 "On stimulation of the market of cryptocurrencies and their derivatives in Ukraine". URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710

15. Draft Law of Ukraine No. 4328 dated November 5, 2020 "On tokenized assets and crypto assets". URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70353

16. Solianyuk Y.O. Some legal aspects of the introduction of blockchain in labor law. *Legal life: current state and development prospects: materials of the international scientific and practical conference*. Zaporizhzhia, 2020. pp. 71–75 (in Ukrainian).

Oksana STARCHUK

PhD in Legal Sciences, Associate Professor of department, Lesya Ukrainka Volyn National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2816-9951>

e-mail: oksana-starchuk@ukr.net

Nadiia CHUBOKHA

PhD in Legal Sciences, Associate Professor of department, Lesya Ukrainka Volyn National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9954-3632>

e-mail: chubokhanadiya@ukr.net

Artur ANDROSOVYCH

postgraduate student, Zaporizhzhia National University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6171-5093>

e-mail: yaroslavznu@gmail.com

LEGAL ASPECTS OF REGULATION OF CRYPTO CURRENCIES AND BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES IN UKRAINE

Introduction. Currently, there is an urgent need to regulate the functioning of cryptocurrency markets in the context of the evolution of social relations. The rejection of the bill aimed at regulating the cryptocurrency market does not have sufficient financial and legal justification, as evidenced by expert opinions and textual analysis, which revealed the narrow approach of the drafters of the bill to solving cryptocurrency issues. Moreover, since the current law of Ukraine "On Virtual Assets" defines cryptocurrencies as unsecured virtual assets, the issue of cryptocurrencies is practically removed from the agenda. At a time when the war with Russia has begun, and the general defense and financial security of Ukraine needs to be strengthened by the state and government, it seems unjustified to ignore not only threats to national security, but also potential sources of financial growth.

The purpose of the paper is to clarify the legislative framework regarding cryptocurrencies and the legal status of cryptocurrency market participants in Ukraine.

Results. The paper examines the peculiarities of the development of financial and legal regulation of the cryptocurrency market in connection with globalization processes. The main attention is paid to the problems that arise in connection with attempts to solve the issue of regulation of the crypto-currency market partially at the national legislative level, without actively promoting it at the international level. It is shown that international cooperation in the field of regulation of cryptocurrency markets should be based on the principles of international law. In the context of regulating the functioning of cryptocurrency markets in the context of globalization, a set of principles has been formed that can be worked on to harmonize national and international interests.

Conclusion. Since the cryptocurrency market is an important component of the transnational global economy, an important condition for the effective response of law-making bodies to dynamic changes in social relations in the context of globalization is the timely formulation of the principles of development of the financial and legal regulation of the cryptocurrency market at various levels. It is argued that this should happen through the timely formulation and implementation of the principles of financial and legal regulation of the cryptocurrency market at various levels.

Keywords: virtual assets, blockchain technologies, globalization, legal regulation, implementation prospects